

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชน ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลได้แบ่งเป็น 3 ระดับ คือองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละระดับมีอำนาจและหน้าที่แตกต่างกันไป ซึ่งตามพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติและหน้าที่ที่อาจปฏิบัติ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติประการหนึ่งคือ รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล จึงเห็นได้ว่า การจัดการขยะเป็นหน้าที่สำคัญที่กฎหมายจำเป็นต้องบัญญัติไว้ให้เป็นหน้าที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นไปต้องปฏิบัติ

ซึ่งในปัญหาขยะนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเจริญเติบโตของเมือง การเร่งการผลิตวัตถุต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค แต่ในขณะที่มาตรการการจัดการกับขยะที่เกิดขึ้นกลับไม่สามารถดำเนินการได้ทันกับการขยายตัวของปัญหาขยะ โดยเฉพาะในแหล่งชุมชนเมืองต่างๆ มาตรการการจัดการกับขยะ เช่น การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล การทำปุ๋ยหมัก และการเผาขยะ ซึ่งเป็นการกำจัดขยะที่เกิดขึ้น การจัดการของรัฐ เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ที่สำคัญ ผู้ก่อมลพิษ มิได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการ นอกจากนี้ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น (กรมควบคุมมลพิษ : 2541) ยังทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการหาสถานที่ เพื่อการกำจัดขยะ ดังนั้น ควรมีการปรับแนวทางในการจัดการขยะ โดยผสมผสานระหว่าง การจัดการอุปทาน และการจัดการด้านอุปสงค์ ซึ่งจะสามารถลดปัญหาหรือปริมาณขยะที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างของการจัดการด้านอุปสงค์ คือ โครงการ 5 Rs (Reduce, Reuse, Refill, Repair, และ Recycle) เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ความสำเร็จในการจัดการขยะของเทศบาลนครพิชญ์โลก ที่ใช้นโยบายการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยมีโครงการต่างๆ สนับสนุน เช่น โครงการทอดผ้าป่าขยะ โครงการขยะแลกไข่ โครงการธนาคารขยะ เป็นต้น พบว่า ปริมาณขยะเฉลี่ยลดลง

จาก 142 ต้นต่อวัน ในปี พ.ศ.2539 เหลือเพียงครั้งหนึ่งเท่านั้น ในปี พ.ศ.2543 ปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จนี้อีก คือ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับเทศบาลตำบลคอนทราย ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ มีปัญหาด้านขยะทั้งที่เกิดจากแหล่งชุมชนภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเอง และมาจากชุมชนข้างเคียง เนื่องจากการขยายตัวของเมือง

องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนได้มีมาตรการหลายทางมาจัดการขยะ เช่น มาตรการการคัดแยกขยะ การจัดเวลาการเก็บขยะ การเพิ่มปริมาณที่รองรับขยะ และการทำลายขยะ ซึ่งทำให้ปัญหาขยะทุเลาลงไปได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนยังใช้วิธีการบริหารจัดการขยะตามมาตรการเท่าที่กล่าวมาอาจจะยังไม่เพียงพอ ที่จะรองรับปัญหาขยะที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ปัญหาขยะเป็นปัญหาใหญ่ต่อไป จากประสบการณ์การจัดการขยะที่ผ่านมาของในหลายพื้นที่ที่สามารถจัดการกับปัญหาขยะได้ผลพบว่า การจัดการขยะโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมน่าจะเป็นแนวทางที่ได้ผลอีกแนวทางหนึ่ง เพราะปัญหาขยะส่วนใหญ่เกิดมาจากประชาชน และถ้าให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาอันเกิดจากขยะ และช่วยกันหาแนวทางในการจัดการกับปัญหาขยะได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน และเท่าที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ได้สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการขยะ แต่ประชาชนยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะเท่าที่ควร

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่กับองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาขยะ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน
3. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะตามสถานภาพส่วนบุคคลในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน

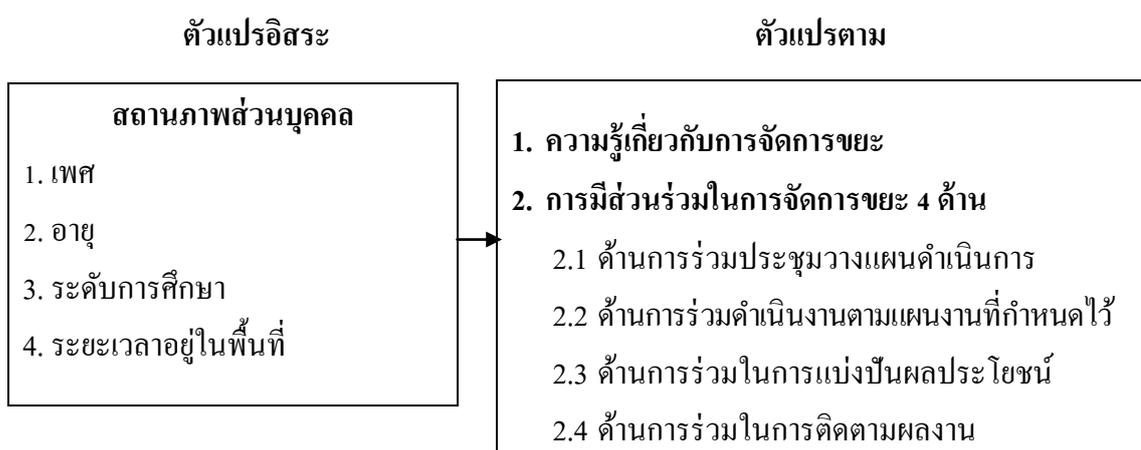
สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง
3. ประชาชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยศึกษา งานวิจัยของ ลักขณา ภู่ว่าง (2546 : (3)) และ กัญญา จาอ้าย (2550 : (3)) จากนั้นได้สังเคราะห์เป็น ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัย ความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในครั้งนี้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ ศึกษาระดับความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะรวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

2. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 7 หมู่บ้าน คือ บ้านดง บ้านในคู บ้านจุกมะพร้าว บ้านโคกคราม บ้านฉนวนเหนือ บ้านสามเรือน และบ้านฉนวนใต้ โดยประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่หัวหน้าครอบครัวในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน จำนวน 7 หมู่บ้าน รวม 940 ครัวเรือน หรือเท่ากับจำนวน 940 คน ส่วนการสุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาจะสุ่มมาจากประชากร มีจำนวนทั้งสิ้น 400 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. ระยะเวลาอยู่ในพื้นที่

ตัวแปรตาม คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ
 - 2.1 การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ
 - 2.2 การร่วมดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้
 - 2.3 การร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์
 - 2.4 การร่วมในการติดตามผลงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำอธิบายศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของ องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ หมายถึง การที่ประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย
2. ขยะมูลฝอย หมายถึง บรรดาสิ่งของที่ไม่ต้องการใช้แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของแข็งจะเน่าเปื่อยได้หรือไม่ก็ตาม รวมตลอดไปถึงเศษอาหาร เศษผ้า เต้า ซากสัตว์ มูลสัตว์ มูลฝอย ฝุ่นละออง และเศษวัสดุที่ทิ้งจากบ้านเรือนที่พักอาศัย สถานประกอบการ และสถานที่ต่าง ๆ
3. ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
4. ความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะ หมายถึง ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นตนเอง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประเภทของขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ รวมถึงหน้าที่ของเทศบาลในการจัดการขยะ เป็นต้น
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนได้ร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ ร่วมดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามผลงานในการจัดการขยะ
6. การจัดการขยะ หมายถึง การเก็บรวบรวม การขนถ่าย การบำบัด การหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ การได้รับผลประโยชน์อื่นกลับคืนจากทรัพยากร และการกำจัดขยะมูลฝอย
7. การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนได้ให้ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมในพื้นที่เทศบาล เสนอทางเลือกในการจัดการขยะ ตัดสินใจเลือกวิธีการในการดำเนินงานด้านรักษาความสะอาด ร่วมในการจัดทำแผนรักษาความสะอาด หรือร่วมเป็นกรรมการในการจัดทำแผนด้านรักษาความสะอาด
8. การร่วมดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนได้ร่วมกับชุมชน จัดตั้งตัวแทนเข้าไปดำเนินงานการบริหารงานด้านรักษาความสะอาด ร่วมคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งจัดหาสถานที่ตั้งถังขยะรองรับขยะ ไม่ทิ้งขยะในสถานที่ที่ทางเทศบาลไม่ได้จัดเตรียมไว้ และช่วยดูแลรักษาความสะอาดในแม่น้ำลำคลอง

9. การร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ หมายถึง พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน สภาพแวดล้อมที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี มีการจัดเก็บขยะอย่างสม่ำเสมอ แผนงาน โครงการด้านการรักษาความสะอาด และทางน้ำ ทางเท้า และถนนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนสะอาด

10. การร่วมในการติดตามผลงาน หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนร่วมตรวจสอบจำนวน และคุณภาพถังขยะ สอดส่องดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เก็บขยะ ตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการด้านรักษาความสะอาดของเทศบาล ตรวจสอบดูแลสภาพแวดล้อมในเขตเทศบาล และรวมถึงตรวจสอบบริเวณที่ทิ้งหรือทำลายขยะไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน